

Київський університет імені Бориса Грінченка

ПОПОВА АЛЬОНА ОЛЕКСІЇВНА

УДК 37.013.42:364]:316.35(73)(043.3)

**СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ У МІСЦЕВИХ ГРОМАДАХ
СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ**

13.00.05 – соціальна педагогіка

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському університеті імені Бориса Грінченка, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор
Веретенко Тетяна Григорівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри соціальної педагогіки та
соціальної роботи Інституту людини.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Чернуха Надія Миколаївна
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, професор кафедри
соціальної реабілітації та соціальної педагогіки;

кандидат педагогічних наук
Попов Олександр Анатолійович
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, асистент кафедри
педагогіки та соціальної роботи.

Захист відбудеться 25 червня 2019 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.133.01 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13-Б) та на сайті kubg.edu.ua.

Автореферат розісланий « ____ » травня 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.А. Венгловська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах державних реформ щодо децентралізації влади та деінституалізації в Україні посилюється роль місцевих громад у розвитку системи інтегрованих соціальних послуг дітям.

Розширення взаємодії України з іншими державами та її курс на побудову демократичного суспільства з високими соціальними стандартами якості життя актуалізують питання вивчення міжнародного досвіду соціальної роботи. Сполучені Штати Америки мають унікальний багаторічний досвід активізації й розвитку місцевих громад, розгалужену систему суб'єктів соціальної роботи, потужну нормативно-законодавчу базу щодо забезпечення потреб дітей та захисту їх прав і свобод.

Вивчення досвіду соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки з реалізації соціальних програм підтримки дітей, які потребують допомоги є корисним для вдосконалення української системи соціальної роботи.

В Україні соціальна робота з дітьми у місцевих громадах регламентується низкою законів «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993), «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997), «Про охорону дитинства» (2001), «Про соціальні послуги» (2003), «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2009), «Про співробітництво територіальних громад» (2014), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015), указами Президента України «Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016-2020 роки» (2015), «Про сприяння розвитку громадського суспільства» (2016), Декларації «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (1992) та Національному плані дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини на 2006–2016 роки (2006), Національному плані заходів із реалізації I етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017–2026 роки (2017).

Важливими постають завдання підвищення якості надання соціальних послуг дітям та їхнім батькам, чи особам, що їх замінюють, із орієнтиром на дієві моделі соціальної роботи у Сполучених Штатах Америки й розширення напрямів, вдосконалення змісту, форм та методів соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах України.

Генезу та особливості соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки висвітлено в роботах зарубіжних учених: Дж. Адамс, Л. Байте, С. Бенкс, Р. Дж. Комер, Ф. Поуп, М. Фетаут, П. Фішер, М. Целих, М. Ярдлей.

Теоретичне обґрунтування сучасних підходів до соціальної роботи у різних видах громад Сполучених Штатів Америки розкрито в працях Б. Бернштейн, М. Бопп, Ж. Глас, Дж. Епстейн, Н. Томпсон, М. Шепперд та ін. Окремі питання сутності методів та форм роботи соціальних працівників з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки досліджували Р. Бенфорд, Р. Мідлме, Д. Сноу, К. Свік, М. Хартфорд.

У руслі дослідження значний інтерес становлять дослідження українських науковців: соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді (Т. Алексеєнко); організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи (О. Безпалько); соціальна робота і формування громадянського суспільства (В. Бех, М. Лукашевич, М. Туленков); особливості соціалізації дітей та молоді в сучасних умовах (Н. Гавриш, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, П. Плотніков, С. Савченко); теоретичні концепції соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю (І. Зверева, А. Капська, А. Рижанова, Л. Міщик, Н. Чернуха, Л. Штефан); місцевий розвиток за участі громади (Ю. Петрушенко); робота в громаді: практика та політика (Т. Семігіна); соціальна робота в територіальній громаді: теорія, моделі та методи (Г. Слосанська).

У соціальній педагогіці технології соціальної роботи в громадах розкрито у працях сучасних українських учених: Р. Вайноли, Т. Веретенко, Н. Заверико, І. Зверєвої, А. Капської, Т. Лях, В. Поліщук та ін.

Зміст соціальної роботи з дітьми та молоддю за кордоном розкрито в наукових працях О. Данченко, О. Попова (Федеративна Республіка Німеччина), І. Братусь, О. Загайко (Велика Британія), В. Безлюдної, Т. Кошманової (Сполучені Штати Америки).

Аналіз наукових джерел дав змогу зробити висновок, що соціальна робота з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки не була предметом окремого наукового пошуку.

Вивчення наукових джерел, нормативно-правових актів, стану соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки та України дало змогу виявити низку *суперечностей* між:

- потребою у використанні потенціалу місцевої громади як ресурсу для соціальної роботи з дітьми та недостатнім рівнем її організації в місцевих громадах України;

- необхідністю розвитку соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах та її недостатнім теоретичним обґрунтуванням;

- об'єктивною доцільністю імплементації в українську практику досвіду соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки та низьким рівнем його імплементації в діяльності об'єднаних територіальних громад.

Таким чином, актуальність окресленої проблеми, її недостатня науково-теоретична розробленість в українській соціально-педагогічній науці, визначені суперечності зумовили вибір теми дисертаційної роботи – **«Соціальна робота з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукову роботу виконано відповідно до наукової теми Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка «Особистість в умовах суспільних трансформацій сучасної України» (державний реєстраційний номер 0116U002960).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №4 від 23 квітня 2015 року) та узгоджена Міжвідомчою

радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол №6 від 29 вересня 2015 року).

Мета дослідження – дослідити зміст, моделі та технології соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки та визначити шляхи впровадження американського досвіду в українську практику.

Відповідно до поставленої мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Розкрити сутність базових понять дослідження.
2. Висвітлити особливості становлення соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.
3. Охарактеризувати зміст соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.
4. Висвітлити сутність моделей та технологій соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.
5. Визначити шляхи впровадження досвіду соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки в українську практику.

Об'єкт дослідження – соціальна робота з дітьми у місцевих громадах.

Предмет дослідження – генеза соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.

Теоретико-методологічну основу становлять концептуальні підходи: дитиноцентричний, особистісний, діяльнісний, системний, соціокультурний підходи до аналізу соціально-педагогічних явищ і процесів; концептуальні положення філософської, психологічної, соціологічної, педагогічної та соціально-педагогічної наук про розвиток особистості; теорії наукового пізнання: теорії соціальної роботи (В. Бочарова, Т. Семигіна); теорії соціально-педагогічної роботи з дітьми (Т. Алексеєнко, І. Зверєва, Т. Веретенко, А. Капська, Г. Лактіонова, Л. Міщик, Ж. Петрочко, В. Поліщук, І. Трубавіна, С. Харченко); теоретичні підходи до вивчення історико-педагогічного процесу (Л. Березівська, Н. Дічек, Г. Іванюк, О. Сухомлинська); теорії соціально-виховної роботи (Т. Окушко, Л. Хоружа, Н. Чернуха); положення про технологічне забезпечення соціальної роботи (С. Архіпова, Р. Вайнола, Н. Заверико, Т. Лях); положення про роль середовища в процесі соціалізації дітей та молоді (Е. Еріксон, С. Іваненков, О. Кононко, М. Мід, М. Ромм); положення про соціальну роботу в громаді (О. Безпалько, С. Гіль, С. Тетерський).

Для розв'язання поставлених мети та завдань дисертаційної роботи використано комплекс **методів**: *загальнонаукові* (аналіз, синтез, систематизація, узагальнення філософських, психологічних, соціологічних, педагогічних, історико-педагогічних, соціально-педагогічних досліджень, законодавчої бази, матеріалів періодичних видань) – для обґрунтування вихідних теоретичних положень, формулювання базових понять дослідження; *історико-структурний, конструктивно-генетичний* – з метою виокремлення етапів соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки; *аналітичний* – для визначення змісту, моделей та технологій соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки та визначення можливих шляхів

впровадження американського досвіду соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах в українську практику.

Джерельну базу дослідження становлять: нормативно-правові документи Сполучених Штатів Америки та України (закони, постанови, накази, розпорядження уряду); матеріали сучасних українських та зарубіжних досліджень, результати яких викладено у дисертаціях, авторефератах, збірниках наукових праць, матеріалах міжнародних, всеукраїнських конференцій, науковій періодиці та багатотомних серійних виданнях, зокрема в іноземних: «Science, Social Work, Prevention: Finding the Intersections», «Community Social Work and the Learning Circle», «Evaluating a Community-School Model of Social Work Practice» (2008), «Teaching Community Organizing in a BSW Curriculum», «Community Building in Social Justice Work: A Critical Approach», «Social Work Values in Human Services Administration: Implications for Social Work Education», «The community and the Social Worker». Для з'ясування сучасного стану соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки використано електронні інформаційно-освітні ресурси: ERIC, Google Scholar, Scopus, Web of Science.

Наукова новизна й теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що: *вперше* досліджено та висвітлено зміст, моделі та технології соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки; узагальнено та систематизовано теоретичні підходи до розуміння поняття «*громада*»; здійснено класифікацію громад за ознаками (соціальною функцією, характером діяльності, рівнем згуртованості та організованості, тривалістю існування, кількісним складом, спільною ідентичністю, місцем їхнього існування, лобіюванням інтересів); обґрунтовано поняття «соціальна робота з дітьми у місцевій громаді» як сукупність цілеспрямованих комплексних дій суб'єктів соціальної роботи, які надають дитині різні види соціальної підтримки на рівні місцевої громади через застосування різноманітних моделей і технологій соціальної роботи; висвітлено фундаментальні принципи соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки (гуманізму; об'єктивності; системності; феміліцентризму; толерантності; позитивного образу громади; соціальної справедливості); визначено та охарактеризовано етапи становлення та розвитку системи соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки в хронологічних межах дослідження: I етап (кінець XVIII – друга половина XIX ст.) – зародження приватної філантропії; II етап (друга половина XIX – початок XX ст.) – становлення соціальної роботи з дітьми в громаді; III етап (початок XX – 30-ті роки XX ст.) – професіоналізація соціальної роботи; IV етап (30-ті рр. XX – кінець 60-х рр. XX ст.) – створення інститутів соціальної підтримки місцевих громад; V етап (початок 70-х рр. XX ст. – дотепер) – розвиток системи соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах; визначено шляхи впровадження соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах України; *уточнено* поняття «місцева громада», «технології соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах»; суб'єкти соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах (церковні громади, благодійні організації, громадські об'єднання, громадські організації, шкільні соціальні працівники, спеціалізовані центри соціальної роботи в місцевих громадах, соціальні працівники, соціальні служби,

громадські об'єднання); соціалізуючі функції місцевої громади (ціннісно-орієнтована, культурологічна, нормативно-правова, соціального контролю, інтегративніста); основні напрями соціальної політики Сполучених Штатів Америки (забезпечення базової фінансової стабільності; захист вразливих верств населення; стимулювання рівності можливостей для громадян); зміст та напрями соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки (соціальна допомога, соціальна реабілітація, соціальне обслуговування та соціальна профілактика, соціальний супровід окремих категорій дітей); провідні моделі соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки (модель «соціальної дії»; модель Чевіза; модель Алінського; модель соціальних мереж; модель Росса; екологічну модель соціальної роботи з дітьми у місцевій громаді; модель об'єднаних зусиль школи та місцевої громади для всебічного розвитку дитини); технології соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах (соціальної профілактики, терапії, корекції, реабілітації; соціального супроводу, проектування; соціально-правового захисту; фандрайзингу, просвітництва, підтримки ініціатив громади та рекламно-інформаційні), що здійснюються відповідно до змістових напрямів соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки; *подальшого розвитку набули* моделі соціальної роботи з дітьми у громадах; напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми у місцевих громадах України.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні рекомендацій для соціальних працівників, які здійснюють соціальну роботу з дітьми у місцевих громадах; моделі «Забезпечення соціальної роботи з дітьми у громаді»; тренінгової програми з деінституалізації, а саме модуля «Сильна сім'я – сильна громада. Забезпечення стабільності реформи»; моделі «Забезпечення добробуту дітей у місцевій громаді».

Результати дослідження можуть бути використані соціальними працівниками центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, спеціалістами служб у справах дітей із метою розбудови системи соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах, спеціалістами в недержавних громадських організаціях, фахівцями, які працюють в об'єднаних територіальних громадах; закладами вищої освіти у розробленні навчальних дисциплін «Історія та теорія соціальної роботи», «Технології соціальної роботи», «Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах», «Організація соціально-педагогічної діяльності з дітьми та молоддю в зарубіжних країнах», «Організація, адміністрування та міжсекторальне партнерство у соціальній роботі», «Спеціалізовані служби та недержавний сектор у соціальній сфері» (для студентів першого (бакалаврського) освітнього рівня), «Технології організації та активізації громад», «Сучасні стратегії надання соціальних послуг», «Сімейно орієнтована соціальна робота» (для студентів другого (магістерського) освітнього рівня) спеціальності «Соціальна робота».

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка про впровадження №28/18 від 26.04.2018), Київського університету імені Бориса Грінченка (акт про впровадження №31-н від 21.05.2018), Київського Інституту

бізнесу та технологій (довідка про впровадження №117/18 від 12.06.2018); у практику роботи «Служби у справах дітей та сім'ї» Виконавчого органу Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація) (довідка про впровадження №069-1159 від 01.06.2018), Комунального підприємства «Молодіжний центр міжнародного партнерства, позашкільної та неформальної освіти «Освіторіум» Дніпропетровської обласної ради» (довідка про впровадження №9/18-8 від 20.04.2018), Громадської спілки «Національна молодіжна рада України» (довідка про впровадження № 21/05/2018/1 від 21.05.2018), Представництва благодійної організації «Надія та житло для дітей» в Україні (довідка про впровадження №01-04-10 від 24.05.2018), Центру всебічного розвитку дитини «Крапля» (довідка про впровадження № 023/1 від 31.05.2018).

Особистий внесок здобувача. Репрезентовані у дисертації наукові результати отримано автором самостійно. У статті «Лідерство у соціальній роботі з дітьми в Сполучених Штатах Америки», опублікованій в співавторстві із Т. Веретенко, автором визначено роль соціального працівника як лідера в забезпеченні соціального добробуту дітей у місцевих громадах Сполучених Штатах Америки. У статті «Європейський досвід підготовки дослідників і практиків із розвитку та організації місцевих громад», опублікованій у співавторстві із Т. Лях здобувачем розкрито провідні тенденції та підходи до підготовки фахівців і дослідників у вищих навчальних закладах Європи з розвитку та організації місцевих громад. У статті «Students standing before the distance learning in institution of higher education», опублікованій у співавторстві з Т. Лях, Т. Спіріною, автором визначені особливості підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у місцевих громадах засобами інформаційно-комунікаційних технологій. У статті «Досвід використання просвітницько-профілактичних настільних ігор фахівцями із соціальної роботи в місцевих громадах», опублікованій у співавторстві з М. Щеголь, автором узагальнено досвід соціальних працівників із використання просвітницько-профілактичних настільних ігор у процесі соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах. У статті «Система соціального супроводу ВІЛ-інфікованих у місцевих громадах Естонії», опублікованій у співавторстві з Р. Гнатюк, здобувачем здійснено порівняння системи соціального супроводу ВІЛ-інфікованих у місцевих громадах Естонії та Сполучених Штатів Америки. У зарубіжній колективній монографії «*Kontynent europejski wobec wyzwań współczesności*» опублікований розділ «Scientific approaches of volunteer groups' classification in Europe and United States of America» у співавторстві з Т. Лях, здобувачем визначено наукові підходи до класифікації волонтерських груп у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та практичні результати роботи було представлено в доповідях на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (м. Київ, 2015), «Соціально-педагогічна діяльність: сфери співпраці і взаємодії» (м. Кострома, Російська Федерація, 2015), «Відкрите освітнє Е-середовище сучасного університету» (м. Київ, 2017), «Інклюзія в новій українській школі: виклики сьогодення» (м. Київ, 2017), «Баварсько-українська молодіжна конференція з молодіжних обмінів»

(м. Обершлайсхайм, Федеративна Республіка Німеччина, 2018), «Забезпечення якості вищої освіти: європейські й національні стандарти та індикатори» (м. Старобільськ, 2018); *міжнародних семінарах*: «Аналіз соціального середовища – Робота з громадою – Локальна співпраця» (м. Київ, 2015); *міжнароджних обмінах у рамках реалізації програми Erasmus+*: «Refugees in European media» (м. Оберхоф, Федеративна Республіка Німеччина, 2017), «New values old values in Europe – what are our values? For what we are standing for?» (м. Оберхоф, Федеративна Республіка Німеччина, 2017); *всукраїнських*: «Перші соціально-педагогічні читання імені І.Д. Зверевої» (м. Київ, 2015), «Шості Сіверянські соціально-психологічні читання» (м. Чернігів, 2015), «Актуальні проблеми соціальної роботи: досвід і перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 2016), «Соціальний педагог у територіальній громаді» (м. Запоріжжя, 2016), «Другі соціально-педагогічні читання імені І.Д. Зверевої» (м. Київ, 2017), «Соціальне становлення особистості в умовах суспільних трансформацій: наукові підходи та сучасні практики» (м. Київ, 2017), «Дослідження молодих вчених: від ідеї до реалізації» (м. Київ, 2018), «Підлітки в Україні: права, потреби та впровадження загального коментаря №20 у державній політиці» (м. Київ, 2018).

Результати дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка (2014-2018).

Публікації. Основні результати дисертації відображені в 15 публікаціях (із них 9 одноосібні, 6 – у співавторстві), зокрема: 8 – у провідних фахових виданнях України (із них 1 – у електронному науковому виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз), 1 – в електронному науковому виданні, що входить до міжнародних наукометричних баз; 1 – в іноземному періодичному виданні, 2 – в іноземному науковому виданні (розділ колективної монографії) у співавторстві, 3 публікації у збірниках науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі анотації, вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (280 найменувань, із них 182 – іноземною мовою) на 24 сторінках, 7 додатків на 21 сторінці. Дисертація містить 5 таблиць та 5 рисунків. Загальний обсяг дисертації становить 230 сторінок, із них 170 сторінок основного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, ступінь розробленості проблеми, її зв'язок із науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, теоретико-методологічну основу та методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; подано відомості про апробацію дослідження та впровадження його результатів, публікації автора, особистий внесок у роботах у співавторстві, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретичні засади соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки**» розкрито сутність базових понять дослідження; охарактеризовано наукові підходи до класифікації громад в

Сполучених Штатах Америки; визначено генезу соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки; визначено змістові напрями соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.

Аналіз наукових досліджень зарубіжних учених (М. Бретон, Р. Воррен, Х. Карген, Л. Костін, Дж. Паркер, Р. Шеффер) дав підстави стверджувати, що розрізняють три підходи до визначення поняття «громада»: системний; як сукупність відносин і взаємовідносин; як спільнота, спроможна до колективних дій. У руслі системного підходу, громада визначається як комбінація соціальних одиниць і систем, які виконують основні соціальні функції, що мають місцеву релевантність. Відповідно до другого підходу, громаду розглядають як групу індивідів або сімей, члени якої поділяють певні цінності, мають спільні інтереси, або користуються послугами тих самих служб та організацій, чи проживають в одній місцевості. Наступний підхід дозволяє тлумачити громаду як сукупність людей, що живуть разом у такий спосіб, який визнає та підтримує їхню «спільну єдність».

На основі проведеного аналізу, уточнено поняття «громада»: соціальна група, члени якої мають спільне місце проживання й соціокультурні ознаки, сукупність відносин і взаємовідносин та здатні до спільних дій із метою задоволення власних потреб чи розв'язання проблем.

Грунтуючись на дослідженні та узагальненні теоретичних підходів до класифікації громад у Сполучених Штатах Америки, визначено їх класифікаційні ознаки: соціальна функція, характер діяльності, рівень згуртованості та організованості, тривалість існування, кількісний склад, спільна ідентичність, за місцем їхнього існування, лобіюванням інтересів. Встановлено, що у Сполучених Штатах Америки громади є результатом об'єднання інтересів людей і форм їхнього задоволення, що пов'язані з місцем їхнього проживання та вирішенням певної проблеми чи потреби, відповідно до власних інтересів, особа може входити одночасно до різних громад.

Уточнено визначення поняття «місцева громада» як спільноти людей, які мають соціальні, економічні зв'язки та проживають на спільній визначеній території. З'ясовано, що визначальним у здійсненні соціальної роботи є виконання соціалізуючих функцій місцевої громади, а саме: ціннісно-орієнтованої, культурологічної, нормативно-правової, соціального контролю, інтегративної.

На основі аналізу наукових досліджень американських та українських вчених визначено, що в американській практиці соціальна робота з дітьми здійснюється в тісній співпраці школи, сім'ї та місцевої громади. Уточнено, що соціальна робота з дітьми пов'язана з діяльністю створених в місцевих громадах соціальних агенціях, організаціях і центрах, які сприяють успішному процесу соціалізації дітей.

З'ясовано, що особливого значення для здійснення соціальної роботи з дітьми у Сполучених Штатах Америки є професійна підготовка соціальних працівників до роботи в місцевих громадах. У дослідженнях Л. Віннікової, Р. Констебля, В. Поліщук, І. Седлера, В. Тименко, Дж. Шаффера визначається, що соціальна робота з дітьми у місцевих громадах, здійснюється соціальними працівниками та сприяє розвитку та соціалізації дітей, виконуючи завдання, пов'язані з їхнім вихованням.

За результатами аналізу наукових праць, виокремлено та охарактеризовано етапи розвитку системи соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатах Америки: I етап (кінець XVIII – друга половина XIX ст.) – зародження приватної філантропії; II етап (друга половина XIX – початок XX ст.) – становлення соціальної роботи з дітьми в громаді; III етап (початок XX – 30-ті роки XX ст.) – професіоналізація соціальної роботи; IV етап (30-ті рр. XX – кінець 60-х рр. XX ст.) – створення інститутів соціальної підтримки місцевих громад; V етап (початок 70-х рр. XX ст. – дотепер) – розвиток системи соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах.

Виявлено суб'єкти соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах відповідно до означених етапів: церковні громади, благодійні організації, неурядові організації, шкільні соціальні працівники, спеціалізовані центри соціальної роботи в місцевих громадах, соціальні працівники, соціальні служби.

Із метою з'ясування особливостей соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах, на основі теоретичного аналізу наукових досліджень М. Дельгадо, Дж. Мідлея, Д. Ройза, Г. Фергюсона, охарактеризовано три основні напрями соціальної політики Сполучених Штатів Америки: забезпечення базової фінансової стабільності; захист вразливих верств населення; стимулювання рівності можливостей для громадян. Відповідно до означених напрямів соціальної політики визначені пріоритетні аспекти соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.

Узагальнено фундаментальні принципи, відповідно до яких здійснюється соціальна робота з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки: гуманізму, об'єктивності, системності, феміліцентризму, толерантності, позитивного образу громади, соціальної справедливості.

Встановлено, що залежно від напрямів та змісту соціальна робота з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки може бути організована на державному, регіональному, місцевому та індивідуальному рівнях. Так, на державному рівні соціальна робота з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки обумовлюється законодавчою базою та соціальною політикою держави, розробленням і впровадженням системи соціального захисту населення в межах країни. На регіональному рівні – відбувається побудова системи соціальної роботи з орієнтацією на законодавчі та нормативні акти у соціальній сфері з урахуванням особливостей певного регіону: економічних, природних, етнонаціональних тощо. На місцевому рівні – найбільш повно враховуються особливості соціальних проблем соціуму, а також визначаються організації та спеціалісти, які беруть участь у їхньому вирішенні.

Виявлено, що зміст соціальної роботи з дітьми в місцевій громаді Сполучених Штатів Америки, складають змістові напрямки діяльності: соціальна допомога, соціальна реабілітація, соціальне обслуговування та соціальна профілактика. Відповідно до них, проаналізовано федеральні, місцеві та національні програми, спрямовані на здійснення соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах.

Дослідження змісту соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки дозволило виокремити сфери діяльності державних,

неурядових організацій з цією цільовою групою, а саме: «Ліга товариства добробуту дітей Америки», що надає соціальну допомогу та забезпечує соціальну реабілітацію дітей у місцевих громадах; «Організація із запобігання злочинності та бездоглядності серед дітей», що спеціалізується на соціальній профілактиці та реабілітації; «Асоціація національних організацій» здійснює соціальне обслуговування в місцевих громадах та надає різні види соціальної допомоги; «Служба захисту дітей» забезпечує надання соціальної допомоги дітям та їх батькам, чи особам, що їх замінюють; «Клуби для хлопчиків та дівчат Америки» здійснюють соціальне обслуговування зазначеної цільової групи у місцевій громаді.

У другому розділі **«Особливості соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки та України»** проаналізовано провідні для американської практики моделі та напрямки соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.

Грунтуючись на проведеному аналізі наукових досліджень напрямів соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах С. Алінського, Ш. Арнштейна, Л. Байте, І. Лобеля, А. Рендела, Дж. Ротмана, Ф. Росса, Е. Садлера, М. Фетаута, В. Хеттера, Ц. Чевіза, М. Ярдлея дійшли висновку, що їх зміст корелюється з моделями соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.

З'ясовано, що моделі соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки спрямовані на забезпечення шляхів і форм взаємодії між основними об'єктами соціальної роботи та суб'єктами, що її здійснюють. Уточнено поняття «технології соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах». Це сукупність послідовно впроваджених методів, засобів, процедур і дій різноманітних суб'єктів соціальної роботи у місцевій громаді, спрямованих на відновлення, збереження або покращення соціального функціонування дітей.

На основі аналізу досліджень Б. Берштейна, Н. Коаді, означено принципи реалізації технологій соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах: законності та прав дитини, добровільності, клієнтоцентризму, конфіденційності, толерантності, суб'єкт-суб'єктного підходу, максимізації ресурсів місцевої громади та системності, що є провідними у професійній діяльності соціальних працівників відповідно до визначених нами змістових напрямів і моделей соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.

Систематизація визначених змістових напрямів і моделей, з урахуванням діяльнісного підходу дала змогу запропонувати класифікацію технологій соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки. Так, розрізняють наступні технології: соціальних профілактики, терапії, корекції, реабілітації; супроводу, проектування; соціально-правового захисту; фандрайзингу, просвітництва, підтримки ініціатив громади та рекламно-інформаційні тощо.

Виокремлені технології можуть бути мультипліковані в сучасну професійну соціальну роботу в Україні, що потребує розробки відповідних шляхів впровадження американського досвіду.

З оперттям на праці американських дослідників Л. Байте, К. Петра, М. Фетаута, М. Ярдлея, методичних рекомендацій Національної асоціації соціальних працівників Америки, з огляду основні сфери розвитку дитини К. Левіга (безпека;

стан здоров'я; емоційне благополуччя; взаємовідносини; матеріальні блага; навчання), розроблено модель «Забезпечення добробуту дітей у місцевих громадах», що наочно зображено на рис.

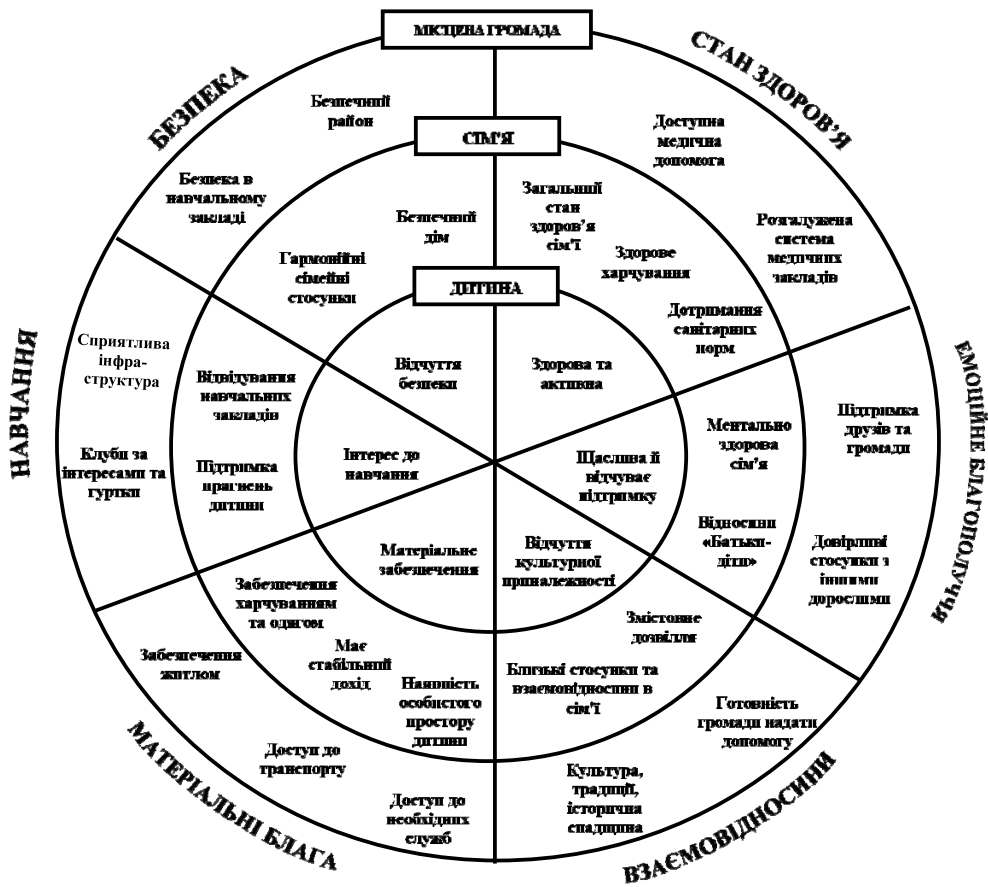

Рис. Модель «Забезпечення добробуту дітей у місцевих громадах»

Запропонована модель базується на рівневому підході до здійснення соціальної роботи з дітьми у місцевій громаді та складається з трьох рівнів: дитини; сім'ї; місцевої громади. До кожного з них пропонуються показники, що мають враховуватися в громаді, орієнтованій на забезпечення потреб і прав дитини. З цією метою в місцевій громаді застосовують широкий спектр технологій соціальної роботи з дітьми.

Досліджено, що зміни, що відбулися в нормативно-правовому забезпеченні державної соціальної політики в Україні, супроводжувалися появою державних та національних програм соціальної підтримки місцевого самоврядування, розширенням сфер діяльності об'єднаних територіальних громад, які позитивно відобразились на соціальній роботі з дітьми у місцевих громадах країни.

Виявлено позитивні чинники (зміни в нормативно-правовому забезпеченні соціальної роботи; реформа децентралізації влади; активізація міжсекторальної, міжвідомчої взаємодії з метою забезпечення потреб та розв'язання проблем дітей у громадах, можливість проектування соціальних послуг у місцевих громадах на основі дослідження потреб дітей) розвитку та становлення соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах України. До негативних чинників відносять (відсутність

(або недосконалість) системи моніторингу та оцінювання якості надання соціальних послуг у громаді; неефективність системи обліку громадян, які потребують соціального захисту з боку держави).

Опираючись на визначені чинники та беручи до уваги результати теоретичного аналізу змісту, моделей і технологій соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки, визначено шляхи впровадження досвіду соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки в українську практику:

- це впровадження та використання інноваційних американських практик соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах, що передбачає застосування технологій соціального проектування, технологій фандрайзингу, технологій підтримки ініціатив громад.

- створення навчальних програм і здійснення підготовки фахівців державних і неурядових організацій, які працюють у сфері соціальної роботи з дітьми у громадах. Метою навчальних програм і підготовки фахівців є формування знань особливостей соціальної роботи з дітьми у громаді; вміння використовувати ресурси громади у соціальній роботі з дітьми; знань напрямів, форм і методів роботи з активізації громади; знань алгоритмів взаємодії з партнерами в громаді; вміння визначати потреби дітей і проблеми громади.

- необхідність введення в структури об'єднаних територіальних громад фахівців з питань захисту прав дітей та створення їхніх професіограм, що передбачає визначення посадових інструкцій фахівця, об'єктів діяльності, підбір інструментарію та налагодження міжвідомчої взаємодії.

- здійснення міжсекторальної та міжвідомчої взаємодії у процесі соціальної роботи з дітьми у громаді, що реалізується в роботі органів опіки та піклування, дорадчих органів, та передбачає реагування на наявні проблеми дітей, готовність до корегування планів, пошук нових шляхів заради розв'язання актуальних проблем, об'єднання спільних зусиль громади та ефективне використання ресурсів.

За результатами наукового пошуку розроблена модель «Забезпечення соціальної роботи з дітьми в громаді», яка містить такі складові, як: об'єкт (и); ознаки добробуту; суб'єкти; технології соціальної роботи; соціалізуючі функції громади. Модель «Забезпечення соціальної роботи з дітьми у громаді» є сервісним забезпеченням процесу здійснення професійної діяльності спеціалістів соціальної сфери, соціальних працівників, які працюють у громаді та надають соціальні послуги з метою забезпечення потреб і прав дитини, створення сприятливого соціального середовища.

Відповідно до розробленої моделі «Забезпечення соціальної роботи з дітьми у громаді», до суб'єктів соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах України належать: органи і служби у справах дітей, установи та заклади, що здійснюють соціальний захист; заклади загальної та середньої освіти; медичні заклади; поліція; позашкільні навчальні заклади; громадські об'єднання.

З метою створення навчальних програм для фахівців державних та неурядових організацій, які працюють у сфері соціальної роботи з дітьми у громаді розроблено тренінгову програму з деінституціалізації. Ця тренінгова програма розроблена на

виконання Плану заходів із реалізації I етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017 – 2026 роки. Відповідно до програми здійснюється підготовка тренерів-консультантів із деінституціалізації, які зможуть поширювати набуті знання та досвід, а також надавати консультативні послуги особам, залученим до процесу деінституціалізації на рівні місцевих громад в усіх областях України.

За результатами аналізу змісту, моделей та технологій соціальної роботи й визначених шляхів упровадження американського досвіду в українську практику розроблено рекомендації щодо вдосконалення соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах України: використання інноваційних технологій соціальної роботи з дітьми у місцевій громаді з метою використання ресурсів громади; забезпечення практичної спрямованості професійної підготовки працівників соціальної роботи з дітьми в громадах, через проходження студентами практик у різних установах об'єднаних територіальних громад (громадських організаціях, органах місцевого самоврядування, пунктах соціального обслуговування тощо); використання нормативно-правової бази, що регламентує та розширює можливості здійснення соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах; створення програм та проектів із залученням мешканців місцевих громад до соціально-активної діяльності, яка націлює державу на проектування, розвиток, реалізацію програм місцевого розвитку; підтримка громадських організацій, що передбачають активну участь громадськості в соціальній роботі; стимулювання науково-дослідницької діяльності у сфері соціальної роботи в громадах, соціального забезпечення дітей та у сфері розвитку громадянського суспільства; сприяння та підтримка міжвідомчого підходу в практиці здійснення соціальної роботи з дітьми у громадах; підтримка та запровадження необхідних просвітницьких, профілактичних та навчальних програм для гармонійної соціалізації дітей в громадах; стимулювання та підтримка волонтерської та благодійної діяльності в місцевих громадах.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено цілісний і комплексний аналіз соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки. Результати проведеного дослідження засвідчили ефективність розв'язання поставлених завдань та дали підстави для формулювання таких висновків:

1. За результатами теоретичного аналізу підходів до сутності поняття «громада» уточнено його зміст. Громада розглядається як соціальна група, члени якої мають спільне місце проживання й соціокультурні ознаки, сукупність відносин і взаємовідносин та здатні до спільних дій із метою задоволення власних потреб чи розв'язання проблем.

Грунтуючись на дослідженні та узагальненні наукових підходів до класифікації громад у Сполучених Штатах Америки визначено їх класифікаційні ознаки: соціальна функція; характер діяльності; рівень згуртованості та організованості; тривалість існування; кількісний склад; спільна ідентичність; місце їх існування; лобювання інтересів.

Встановлено, що відповідно до нормативно-правового та територіального устроїв Сполучених Штатів Америки місцева громада є типовим територіальним об'єднанням, суб'єктом соціальної роботи та може містити в собі інші види громад (релігійні громади, громади за інтересами, місцева громада та ін.). Уточнено, що місцева громада – це спільнота людей, які мають соціальні, економічні зв'язки та проживають на спільній визначеній території.

Виявлено соціалізуючі функції місцевої громади: ціннісно-орієнтована, культурологічна, нормативно-правова, соціальний контроль, інтегративність.

За результатами теоретичного узагальнення обґрунтовано сутність соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки: означено теоретичні підходи до методів і форм соціальної роботи з дітьми; особливості співпраці місцевих громад та закладів освіти; функції, ролі, обов'язки та особливості роботи соціальних працівників із дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки; історико-педагогічні аспекти становлення соціальної роботи та професійної підготовки соціальних працівників у Сполучених Штатах Америки; впровадження партнерства школи, сім'ї та місцевої громади; спрямованість на надання допомоги окремій людині, групі людей, зокрема й місцевій громаді.

2. Здійснено ретроспективний аналіз становлення та розвитку соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.

За результатами студіювання наукових праць американських науковців у галузі соціальної роботи виокремлено та охарактеризовано п'ять етапів розвитку системи соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки: I етап (кінець XVIII ст. – друга половина XIX ст.) – зародження приватної філантропії; II етап (друга половина XIX ст. – початок XX ст.) – становлення соціальної роботи з дітьми у громаді; III етап (початок XX ст. – 30-ті роки XX ст.) – професіоналізація соціальної роботи; IV етап (30-ті рр. XX ст. – кінець 60-х рр. XX ст.) – створення інститутів соціальної підтримки місцевих громад; V етап (початок 70-х рр. XX ст. – дотепер) – розвиток системи соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах.

Визначено суб'єкти соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах відповідно до означених етапів: церковні громади, благодійні організації, громадські об'єднання, громадські організації, шкільні соціальні працівники, спеціалізовані центри соціальної роботи в місцевих громадах, соціальні працівники, соціальні служби, громадські об'єднання.

3. Охарактеризовано зміст соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.

З'ясовано, що основний зміст соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки складають такі напрями, як: соціальна допомога (виплати у грошовій або натуральній формі); соціальна реабілітація (система організаційних, економічних, правових, культурних, освітніх, лікувальних, оздоровчих та інших соціальних заходів); соціальне обслуговування (надання безоплатно чи на пільгових умовах, компенсаційних або благодійних засадах різноманітних соціальних послуг) та соціальна профілактика (виявлення несприятливих соціально-економічних умов, психолого-педагогічних чинників із метою нівелювання негативних чинників) тощо.

Означені змістові напрямки реалізуються соціальними працівниками та фахівцями державних, неурядових організацій соціальної сфери через використання різноманітних моделей та технологій соціальної роботи.

За результатами дослідження виявлено, що залежно від напрямів та змісту соціальна робота з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки може бути організована на державному, регіональному, місцевому та індивідуальному рівнях.

4. Розкрито сутність моделей та технологій соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки. Визначено провідні для американської практики моделі соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах: модель «соціальної дії»; модель Чевіза; модель Алінського; модель соціальних мереж; модель Росса; екологічну модель соціальної роботи з дітьми у місцевій громаді; модель об'єднаних зусиль школи та місцевої громади для всебічного розвитку дитини. Акцентовано, що моделі соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки корелюють зі шляхами і формами взаємодії між основними об'єктами соціальної роботи та суб'єктами, що її здійснюють.

За результатами теоретичного аналізу наукових доробків американських дослідників різних проблем соціальної роботи з дітьми у громаді, вивчення методичних рекомендацій Національної асоціації соціальних працівників Америки «Колесо співпраці» та опертя на шість основних сфер розвитку дитини К. Левіга, розроблено модель «Забезпечення добробуту дітей у місцевих громадах». Вона ґрунтується на рівневому підході до здійснення соціальної роботи з дітьми у місцевій громаді та має три рівні: дитини; сім'ї; місцевої громади. До кожного рівня запропоновано показники, що враховуються в громаді для забезпечення потреб і прав дитини.

Охарактеризовано поняття «технології соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах» як сукупність послідовно впроваджених методів, засобів, процедур і дій різноманітних суб'єктів соціальної роботи у місцевій громаді, спрямованих на відновлення, збереження або покращення соціального добробуту дітей.

Розкрито принципи технологій соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах: законності та прав дитини, добровільності, клієнтоцентризму, конфіденційності, толерантності, суб'єкт-суб'єктного підходу, максимізації ресурсів місцевої громади та системності.

Класифіковано технології соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки, а саме: соціальних профілактики, терапії, корекції, реабілітації, супроводу, проектування; соціально-правового захисту; фандрайзингу, просвітництва, підтримки ініціатив громади та рекламно-інформаційні тощо. Вони визначені як перспективні в межах змістових напрямів соціальної роботи в умовах сьогодення Сполучених Штатів Америки та є адаптивними до соціального середовища України й можуть бути впроваджені в сучасній професійній соціальній роботі в Україні.

5. Визначено шляхи впровадження досвіду соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки в практику соціальної роботи в Україні: впровадження та використання інноваційних зарубіжних практик

соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах; створення навчальних програм для фахівців державних та неурядових організацій, які працюють у сфері соціальної роботи з дітьми у громаді; введення в структури об'єднаних територіальних громад фахівців з питань захисту прав дітей та створення їх професіограм; здійснення міжсекторальної та міжвідомчої взаємодії у процесі соціальної роботи з дітьми в громаді; створення моделі соціальної роботи з дітьми у громаді.

Здійснено аналіз українських соціальних програм та проектів у галузі соціальної роботи з дітьми, що діють в місцевих громадах та запропоновано модель «Забезпечення соціальної роботи з дітьми у громаді», складовими якої є об'єкт (и), суб'єкти, технології соціальної роботи, соціалізуючі функції громади.

Впроваджено тренінгову програму з деінституалізації для тренерів-консультантів місцевих громад в межах Плану заходів із реалізації I етапу Національної стратегії реформування системи інституційного догляду та виховання дітей на 2017 – 2026 роки в Україні.

Розроблено рекомендації щодо способів удосконалення соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах України. Встановлено, що для забезпечення становлення та розвитку соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах важливим є нормативно-правової бази, що регламентує та розширює можливості здійснення соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах і впровадження інноваційних технологій соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах.

Акцентовано, що необхідним є стимулювання науково-дослідницької діяльності у сфері соціальної роботи й соціального забезпечення дітей у місцевих громадах та у сфері розвитку громадянського суспільства. На рівні місцевої громади для впровадження соціальної роботи з дітьми важливою є підтримка волонтерських груп та благодійних організацій в місцевих громадах та створення програм і проектів із залучення мешканців місцевих громад до соціально-активної діяльності, що сприяє проектуванню та реалізації програм місцевого розвитку. Встановлено важливість підтримки громадських організацій, що забезпечить активну участь громадянського суспільства у здійсненні соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах України.

Проведене дослідження не претендує на повноту та вичерпність розгляду досліджуваної проблеми. Подальшого вивчення потребують питання соціального супроводу у Сполучених Штатах Америки сімей, які знаходяться у складних життєвих обставинах, соціально-педагогічної підтримки дітей з інвалідністю та девіантною поведінкою, міжвідомчої взаємодії різних суб'єктів соціальної роботи в інтересах дітей та молоді, розвиток інтегрованих соціальних послуг, моделі сімейно орієнтованої соціальної роботи в місцевих громадах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Попова А. О. Соціальна робота в місцевих громадах в Сполучених Штатах Америки: методи та моделі. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2015. Вип. 36; т. 5

(65), темат. вип.: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. С. 383–390.

2. Попова А. О. Зародження соціальної роботи з дітьми в місцевих громадах США. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: Педагогічні науки. 2016. Вип. № 1 (298) / голов. ред. В. Курило С. 41–48.

3. Попова А. О. Соціальна робота з дітьми у місцевих громадах. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. / голов. ред. М. О. Носко. 2016. Вип. 133. С. 174–176.

4. Попова А. О. Генеза прагматизму в соціальній роботі в місцевих громадах США. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Серія: соціально-педагогічна / за ред.: Л. П. Мельник, В. І. Співака. 2016. Вип. 26. С. 161–173.

5. Попова А., Лях Т. Європейський досвід підготовки дослідників і практиків із розвитку та організації місцевих громад. *Освітологічний дискурс: електронне наукове фахове видання*. 2017. № 1. С. 145–154.

6. Popova A., Liakh T., Spirina T. Students standing before the distance learning in institution of higher education. *Open educational e-environment of modern University*. 2017. № 3. P. 72–79.

7. Попова А. О., Щеголь М. В. Досвід використання просвітницько-профілактичних настільних ігор фахівцями із соціальної роботи в місцевих громадах. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. 2018. Вип. № 1 (315). С. 109–114.

8. Попова А. О. Соціальне проектування в місцевих громадах Сполучених Штатів Америки. *Вісник Запорізького національного університету: збірник наукових праць*. Педагогічні науки. 2018. Вип. № 2 (31). С. 11–15 с.

9. Попова А. О., Гнатюк Р. О. Система соціального супроводу ВІЛ-інфікованих в місцевих громадах Естонії. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. Педагогічні науки. 2018. Вип. № 8 (322). С. 175–182.

10. Попова А. О. Соціальна робота з дітьми в місцевих громадах США та України. *Nowoczesna edukacja: filozofia, innowacja, doświadczenie*. 2015. Nr4. P. 61–65.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

11. Попова А. А. Социальная работа в местных сообществах США как ресурс непрерывной подготовки социальных работников. *Социально-педагогическая деятельность: сферы сотрудничества и взаимодействия* : материалы I Межрегион. заочной науч.-практ. интернет-конф. с международным участием, 29-31 октября 2015 года, г. Кострома / сост. Т. Е. Коровкина; науч. ред. Ж. А. Захарова. Кострома : КГУ им. Н. А. Некрасова, 2015. С. 223–228.

12. Попова А. А. Система подготовки специалистов социальной сферы к работе в местном сообществе: опыт США, России и Украины. *Высшая школа: опыт, проблемы, перспективы* : материалы IX Международной научно-практ. конференции, 21–22 апреля 2016 г., Москва : в 2 ч. / науч. ред.: В. И. Казаренков, М. А. Рушина. Москва : РУДН, 2016. С. 307–311.

13. Попова А. О. Соціальний працівник в територіальній громаді США. *Тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціальний педагог у територіальній громаді»* (27.10.2016 р., Запоріжжя). С. 71–73.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

14. Popova A., Veretenko T. Лідерство в місцевих громадах Сполучених Штатів Америки. *Person, family, a society: inter disciplinary approach to the harmonization of interests: monograph*. The Academy of Management and Administration in Opole / Opole : Publishing House Centrum Innowacji i Transferu Technologii oraz Rozwoju Kultury Fizycznej Spolka z o. o., 2016. С. 162–168.

15. Popova A., Liakh T. Scientific approaches of volunteer groups' classification in Europe and United States of America. *Kontynent europejski wobec wyzwań współczesności*. Olsztyn: Lwów-Olsztyn, 2018. С. 61–77.

АНОТАЦІЇ

Попова А.О. Соціальна робота з дітьми в місцевих громадах Сполучених Штатів Америки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеню кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка. – Київський університет імені Бориса Грінченка, Київ, 2019.

У дисертації вивчено та проаналізовано сутність понять: «громада», «місцева громада», «соціальна робота в місцевій громаді», «соціальна робота з дітьми в місцевих громадах», «територіальна громада», «громада за інтересами», «технології соціальної роботи з дітьми в місцевих громадах». Вперше здійснено історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку системи соціальної роботи з дітьми у місцевих громадах Сполучених Штатів Америки. Розроблено та охарактеризовано етапи розвитку соціальної роботи з дітьми в місцевих громадах Сполучених Штатів Америки: I етап (кінець XVIII ст. – перша полов. XIX ст.) – зародження приватної філантропії; II етап (друга полов. XIX – початок XX ст.) – становлення соціальної роботи з дітьми в громаді; III етап (початок XX ст. – 30-ті роки XX ст.) – професіоналізація соціальної роботи; IV етап (40-ті рр. XX ст. – кінець 60-х рр. XX ст.) – створення інститутів соціальної підтримки місцевих громад; V етап (початок 70-х рр. XX ст. – дотепер) – розвиток системи соціальної роботи з дітьми в місцевих громадах. Визначені особливості організації та здійснення соціальної роботи з дітьми в місцевих громадах Сполучених Штатів Америки.

Охарактеризовано напрями, зміст, технології, моделі та методи соціальної роботи з дітьми в місцевих громадах Сполучених Штатів Америки. Проведено порівняльний аналіз соціальної роботи з дітьми в місцевих громадах Сполучених Штатів Америки та України.

Ключові слова: соціальна робота, діти, громада, місцева громада, територіальна громада, соціальна робота з дітьми у місцевій громаді, зміст соціальної роботи, моделі соціальної роботи, технології соціальної роботи.

Попова А.А. Социальная работа с детьми в местных общинах Соединенных Штатов Америки. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.05 – социальная педагогика. – Киевский университет имени Бориса Гринченко, Киев, 2019.

В диссертации изучены и проанализированы сущность понятий: «община», «местная община», «социальная работа в местной общине», «социальная работа с детьми в местных общинах», «территориальная община», «община по интересам», «технологии социальной работы с детьми в местных общинах». Впервые осуществлен историко-педагогический анализ становления и развития системы социальной работы с детьми в местных общинах США. Разработаны и охарактеризованы этапы развития социальной работы с детьми в местных общинах США: I этап (конец XVIII в. – первая полов. XIX в.) – зарождение частной филантропии; II этап (вторая полов. XIX – начало XX в.) – становление социальной работы с детьми в обществе; III этап (начало XX в. – 30-е годы XX в.) – профессионализация социальной работы; IV этап (40-е гг. XX в. – конец 60-х гг. XX в.) – создание институтов социальной поддержки местных общин; V этап (начало 70-х гг. XX в. – до настоящего времени) – развитие системы социальной работы с детьми в местных общинах. Определены особенности организации и осуществления социальной работы с детьми в местных общинах США.

Охарактеризованы направления, содержание, технологии, модели и методы социальной работы с детьми в местных общинах США. Проведен сравнительный анализ социальной работы с детьми в местных общинах США и Украины.

Ключевые слова: социальная работа, дети, сообщество, местная община, социальная работа с детьми в местной общине, содержание социальной работы, модели социальной работы, технологии социальной работы.

Popova A.O. Social work with children in the local communities of the United States of America. - Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.05 – social pedagogy. – Borys Grinchenco Kyiv University, Kyiv, 2019.

In the context of social transformations taking place in Ukraine, namely introduction deinstitutionalization and decentralization processes. Social workers who provide social services to children face new challenges in attracting resources and the potential of local communities to the processes of socialization and harmonious development of children.

In Ukraine, social work with children in local communities is governed by a number of laws «On promoting social development and youth development in Ukraine» (1993), «On Local Self-Government in Ukraine» (1997), «On Child Protection» (2001), «On Social Services» (2003), «On Social Work with Families, Children and Youth» (2009), «On Cooperation of Territorial Communities» (2014), «On Voluntary Association of Territorial Communities» (2015), decrees of the President of Ukraine «On the Strategy of National Patriotic Education of Children and Youth for 2016-2020» (2016), Declaration on the General Principles of the State Youth Policy in Ukraine (1992) and the National Plan of Action for the Implementation of the UN Convention on the Rights of the Child

for 2006-2016 (2006), the National Action Plan for Implementation and the stage of the National Strategy for the Reform of the Institutional Care and Keeping of Children for 2017-2026 (2017).

The United States system of social work has the leading place in implementing the system of social work with children in local communities, taking into account more than a century's history of formation and development, the existence of a broad regulatory and legislative framework and innovative methods, models and technologies. The research of American scholars from the stage of the birth of private philanthropy to implementation of system of social work with children in local communities is advanced and globally recognized as one of the innovative ones and covers the full range of provision of social services for children at the level of local communities.

The thesis studied and analyzed a significant body of international and Ukrainian scientific papers that enabled the improvement of the conceptual apparatus of research on the nature of the concepts of «community», «local community», «social work in the community», «social work with children in local communities»; an analysis of the concepts of «territorial community», «community of interests», «technologies of social work with children in local communities» was carried out; characterized areas, content, models, methods and technology of social work with children in local communities in the United States; historical and pedagogical analysis of the formation and development of the system of social work with children in local communities of the USA;

It is concluded that content of social work with children in the local communities of the United States consists in the target implementation of social programs, the resolution of family conflicts, relations with children, solving educational problems, employment, organizing cultural and leisure activities, etc.; identified the following areas of professional social workers, restore or improve the capacity of individuals and their families, or groups of individuals in social functioning, and work to create social conditions that support communities in need; the practice of social work requires knowledge of human development and behavior, social, economic and cultural institutions and all these factors interaction.

The results of the study can be used by social workers at social service centers for families, children and youth, specialists in non-governmental organizations, specialists working in the United Territorial Communities, specialists in children's services in order to establish a system for social work with children in local communities; institutions of higher education in the development of content modules of educational disciplines «Technologies of social work», «Technologies of social work in foreign countries», «Organization of social and pedagogical activities by children and youth in foreign countries», «Organization, administration and cross-sectoral partnership in social work», «Specialized services and non-governmental sector in the social sphere» (for students of the first (bachelor) educational level), «Technology of organization and activation of communities», «Modern Strategies for the Provision of Social Services» (for students of the second (master's) educational level) in the specialty «Social Work».

Key words: social work, children, society, local community, social work with children in local communities, content of social work, models of social work, technology of social work, social work in the community.